

چارشنبه — ۱ تموز ۱۳۴۱

ایکینچی سنه — نومرو ۴۰

آبونه شرائطی :

سنه لکی ۲۵۰

آلتی آیلغی ۱۲۵

فوق العاده نه خه لر

ایچون ۵۰۰ و ۳۰۰

غروشدر .

مجموعه من هیئتینجه

طبعی تدبیر ایدلمه یین

آثار احاده ایدلمز .

ملکی شمسنامه

اداره خانه :

باب عالی جاده سنده

اورخان بك خاتنده

ایکینچی قاده

ساحب و مدیری

محمد مسیح

هر آيك برنجی داوره بشیمی کونلری هیقار، علمی، ادبی، اقتصادی، فنی رسمی مجموعه در

نور کەردە فلسفە مەرقیەفری

و نەخەر امین بێک ھۆک ئازی

بۆدە فلسفە ھەوس ایدیلر ایچون اوتەدئیری بزمەشەدر : تورکە
فلسفە نەریانی نەسەل اولانی ؟ شیمدی بوسۆلک علافەدارلری آرتەدەر .
ذرا اسلام اعتقادی اسکی صاعلام ئەنی آز چوق غایب ایندیکی کە
آرامەدە فلسفە و یرین اھبەتدە چوغالیدی . فلسفە دەرسلری لیسە
پروگراملەندە مەم بزرر طوئوئور . فلسفە تەخسینلک موقەبلی فلسفە
نەریاتە باغلیدەر . فقط بونەریالکەدە بەش اوصافی خائز اولامی لازم .
بونەر ھانکیرلیدر ؟

مەنی چەتەن سۆلک جواپی وەرە ، فلسفە یازیلرەندە ئەکی
مەنلرک بولونامی لازم کەلیدیکی صایقەدە ئەکی مەنلرک بولونامامی
لازم کەلیدیکی بیلەرەدە دەھ قولاوی کوزۆکوبور . ذرا تورکەدە
فلسفە نامنە اورتایە یازی قوتولەبەتەن بزی ، بئنی بک کیریە کیتەک
ایستەمەپورسەق اعظمی بکیری بئین سەنەدئیری نەش ایدلش اولان
ائیرلرک بۆدەدە دوقساندە قەسور کوروبورز ، ھېچ بزمەتەدە بولە .
مایبورز . بۆدە « بیکە فیلسوف » اولارقی پەیل ایدلش اولان ذاتک
یازیلری بیلە « تەسلف » دۆشەن باشقە پروسی سائقی ایلە ایضاح
اولتەماز . « حکیم شەپەر » دن پەت ایدیلر ، « مائیل غامضە » لری
اورتایە آتیشلر اولیە برجات روحیە تەظاہرلەرکە اورا سەز ایدرکەن
سادەجە پالی انجیلی وتواللی قادینلر ایچەدە بولەبەتەن عەظوظ اولان
کەسەلکە ھالک ورجەسەنک تەما آغەبیدەر . فرانسولر استەزا ایدەرک [١] ؟
mas-lu-vu مەسەلکە ایدەرکلی آتقورلرک ھەمەپە چەقیلشلی ایلە [٢]
mas-lu-vu لاقنی وەرەبیلە چکەن بو مۆلەرک باب عالی جامکەلرینە
دەزبیلشلی آرتەدە ھېچ فرق یوقدەر . بوکی یازیلرک بئش اون
سادە دلی اجرت مقابلی حیرکەدە برافقەدن و بزا قەلید آکۆسی اولاندەر .
مقدن باشقە فاندەمی اولاماز . ئەکی بونون مەنوی غەداسنی اوکابەلرەن
تەرک ایدلرەدەدە عینی روسی مەرضک اعراضنی مەشاهدە ایدیپورز .
بو قەسورک اولامامی ایچون ئە لازم ؟ کەناک سادە دۆلەر ایچون
دەکل ، بلسە ھەشیدەن اول مەفکەرک کەندیدی ایچون یازلش اولامی .

« فیلسوف نەسەل تەریف اولتەبیلەر ؟ » سۆالەنە تەعدەد جواپلر وەرەبیلەر .
فقط بزی مەشوق ایدن چەتەن وەرەبیلەرک ئەک مەنسەب جواب شودر :
« فیلسوف کەناکەلرینی کەندیدی ایچون یازان ، بئنی روسی ایلە کەناکەلری
آرتەدەدە آیریاق اولایان ، یازارکلی قەلبینی دیکشەدروب ھەمەپە آلفیش
طوبلامە چەقیان آتقورە بیکەمەن ، آرتە ھونەک ئەک صەمعی
بارچاری صوبەلین آکەدەر . »

بو دستوری بیکەنە مقبول عد ایدەرک و مەنھەر آجاری کورمک
ایستەبەرک بۆدە فلسفە کەناکی مەجرینی شاعەر ، صەنەکارە چوق یاقلاشد .
بەرق ایستەپلر وار . اولر دیپورلرکە بزمەنکار کە بزمەنکارەدە
بزمەنکار واردر . طبعی ، حیاتی او مەنھەر آتقورە سەندق کورور .
آکەچ صەنەکار روژت و تەخسینی مەشخ خیاالەر بۆدە آکەنەرک
فیلسوف اونێ مجرد مەفھولەرە افادە ایلە مەکە جالیشیر . صەنەکار مەوضوئی
اقتادە سەربست اولدینی کەنی فیلسوفەدە مەثلەسی اقتادە سەربستدەر .
ھە فلسفە حیات و کائنات خەندە وضع اولتەجق « عینی » مەثلەک

یتەر

بولکەدە کەنچەلکەم سونەدە ، بئە
ایچەدە قیز سەنک عەشەق وار ، یتەر .
بایەنلوق چوکۆنەدە کەپیکارکە
اوسپاد صایرلەر بئنی صار یتەر .

وارلەک اوچارکەن ئەک شافراقی چاغە ،
دولاشەم یاقیشەن ، نوردن برآغە .
بئنی اولدورمەکە ویاشاغە
او چیران کولکەل یاقیشلر یتەر .

قارشیکەدە جەسەتە کاسەم دۆدە
آکەتەم شوکۆل ئە فەلکەدە !
بەار یولارەدە انیکەزەدە
مەشکە تەرەلی بزمەنکار یتەر :

عەمیر مەدرالەین

ایندیرمەدی . اورقانلستک ستازی دورە سەندە موسیقیدەکی
کەندی قوتنە اعتماد حاصل ایتەدی .

آرتق ھېچ برشیدن قورقەمزدی . طلبەلک وستاز حیاتنە
وداع ایدە بیلیردی . دەھ جانی برحیظ آوامسی لازمکیپوردی .
١٧٠٣ سەنەمی ایلک بەلەندە ، اون سەز یاشەندە آتشی رکەچ ،
مەلوماتلی ، عزمکار بزموسیقیشناس اولەر ق ھالەتینی ترک ایتیدی .
ھە موسیقیشناس ایچون مەفکۆرەوی بزمەکز صنعت ، آلمان
اوپەرایی شەری اولان ھانبورگە کیدیپوردی . . .

« تورنیل » طرفەدن ترس اولنوب (کەریج) ئە « فیلس
ویلیام » موزەسەندە بولان تابلو بو یاشەدەکی ھالی تصویر ایدر :
اوزون ، سەکەن بزمەنکار : بویوک و جەدی کوزلر ، بویوک
ودوز برون ، کیش آیین ، قالین دوداقانی ، عزمکارلوق جەسی
ویرەن بر آغیز ، دولغون یانقلر وچکە ، دیم دیک دورر : باش
پەروقەسز ، وواغەنەراری بزمەتە ایلە میندەر .

٢٠ حەزیران ١٩٤١

میخاەل زادە

مەھمۇد رەاغب

[١] بئنی کورەکی ؟

[٢] بئنی اوقودکی ؟

جهته یی محمد امین بکک صوگ نهر ایله دیکی اژدن بحث ایله مکه اکتفا ایدم جکم .

« قانت و فلسفه سی » طرژنده یازیلر بژده چوقدنبری موجوددر . احمد شعب مرحوم ایلك جبقیری آچشدی . فقط اوزمادیری بژده فلسفه تاریخی آکلاییشنا نه قدر ترقی ایش اولدینی کورمک ایچون شعیبک نئک فلسفه سینه صهر ایله مش اولدینی یازیلرله محمد امین بکک کتانی مقایسه ایلدیکز . مثلا احمد شعب فاکتک اوکوست قوت حقدنه یازمش اولدینی بر تدقیقن کیتلی مقدراده صحیفه لری (ادوار . ثلثه قانونی ، تصنیف ، علوم الخ . . . هسی داخل اولدینی حالده) نئک فلسفه سی ایچنه (تبیر معذور کورولسون ، فقط باشقه سی یولابوم) بوجا ایدی ویرمکه اکتفا ایشدی . کویا : « اوکوست قوت فلسفه . منته صاحبی ذکلی ؟ نه دنه یوزیتویستدر دینه پیایر ، او حالده نئی آکلاییش اولقی ایچون اوکوست قوتک فلسفه سی . آکلایم . دبه دوشونشدی . هله نئک فلسفه سینه لاقه اولارق آلالیا و فرانسه ده اون طقوزنجی عصرک صوگتده کی حرکت فلسفیه دن بحث ایدن سفلارک چوغتک مشایه واقف اولادن ترجمه ایدمش اولدینه تماماً امین .

محمد امین بککه هر شیدن اول درستلیک ، صمیمیتی ، وطیفه شناسانی مدح ایتیلر . یو کله ارله تورکجه نشر یازده هر زمان مشاهده ایله مدیکم بر فضیلتی آکلایقی ایسته یوم : Conscience « [۱] d'écrivain probe اوقومادینی اوقومش کی کوزومک ایسته مین ، آکلایمادیندن آکلایمش کی بحث ایتیم ، یالکز دوشو . ندیکی یازان ودوشوندی کی یازان ناموسکار متفکر و قاری . ایسته محمد امین بکک ائیمک هر صحیفه سنده تجلی ایدن بو منیت و اثرینک هیات عمومی سیه ائیمک نده کی فلسفه تاریخی تدقیقانه جدی بر ترقی آدمی تشکیل ایش اولامی هر شیدن اول کوز اکرند طرولایلر .

یوقسه اعراض ایله مک هوسیه ، قارنلرله بارقی ایصیرتوب « نه یلمان منقد » فیدرمک امید و خیالیه سستولر دوله وری قولايدر . مثلا کتایک ایلك صحیفه سندن ، حتی تا عواندن باشلام . نه ایچون « قانت (و) فلسفه سی » ؟ قانتک فلسفه سندن باشقه بر شیدن بحث اولونویورسی ؟ شخصیتی ، حیاتی فلسفه سی شور ایتکیدن باشقه بر سیه نظر دفته آتفه دکرسی ؛ او حالده شو او زائدر الخ . . . دیه باشلایق تا ۳۷۹ نجی صحیفه ک صوگنه قدر اسلوب دوشوکلکی یاخود صرپ خطاری ، یاخود کینلرله طرافت فکریه مالک و حسن طبیعت صاحب بر منقدک نیم ترجمه ایش اولدینر بر کتایده بولدی « ضف تألیف » قیلندن بلاغت قصورلری الخ . . . صایار طوردرم . بو قوجه اثری صجرله ، شایله ، عشقه و ذکا ایله (یته ضف تألیفی اولدی ؟) یازمش اولان محمد امین بکک صمیمیتله تقدیرکاری اولاجق بژده ایچی قورجالایوب دوران وهانکی نیندن کلدی آکلایشلامایان بر « ایکنه باطریق » هوسنه قایلارک منقدلرک مؤلفله قارشی ایدی فطرلندن بری ده استحصال ایش اولوردم .

احیال بو طرژده حرکت ایتدکلر کی کوردیکم بعض منقدلر صمیمیدلر ، آرزولری هررلریزی اصلاح ایله مک ، اولری ده جدی مساحیه سوق ائیمک ، ده مو قبتلی طرژده چالیشق یولی هر کسه

[۱] مستقیم محرر وجدانی .

جوانی دکادر . ساده فیلسوفک بزه کتیردیکی جوابلرله باقی ایله اولمک هوبنی تماماً قاروامش اولایر . چونکه فیلسوفده ذکا تجمسی یانده وجدان قایلده محسوسدر وایکینجک اهمیت برینجیک اهمیتدن آشاخی دکادر . هر حقیقی فلسفه اثرینک شخصیت دامغانی و بناء علیه قیمتی تشکیل ایدن فیلسوفک کتدینه خاص برطرژده دهن ایله قلب آراستده ناسینه چالیشدینی ایتکیدر . خلاصه آرزو اولونویورک فلسفه دامغا [۱] mi-chemin entre la science et l'art . بولولسون .

بوکی اثرلر اکر میدانه چیقارسه ، اولرک موجودیتدن شکایت ایدمک بر دکم . لکن شیدیدیکی تورکجه مرزده صنعت زوده بوزکیده علم زوده ؟ فایقه کتاینده هم عاقل هم صنعتکارک اورونیا لیته سی ایسته مک بزی ده اوزون مدت تورکجه فلسفه یازیسی اوقومامنه محکوم ایتکیدر . دکل بزی ، بلکه برچوق دیکر کویوک ملاری ده . دامغا مشاهده ایدینر بر واقعه وار . بویوک فیلسوفلر اکثرا بویوک (یعنی فضا فوسل) ملنلرله یتشبولر . شبهه من مستنا بعضی واقعهلر وارک کویوک ملارده مدیکر دهالی متفکرلرک بایشه بیلجکی کو . ستریبور . فقط مع التأسف بولر برر استناددر واکر فلسفه اثری یازمق ایچون اولجه ذکر ایله دیکم شرطلرک تحقق لازم ایسه بوندن هیچ بحث ایتمه ده خیر لیدر .

تفکر اولونویورک بر دیکر ساحه ده فلسفه هر اقلیرینه آچقیدر : فلسفه تاریخی تدقیقاری . بولکده مشکلاتی عظیمدر : لسان بیلمک ، تاریخ بیلمک ، آچیق و شوقل بر ذکایه مالک اولقی لازم . بوندن فضله فلسفی تفکره قایلیتی اولقی لازم . ذرا فلسفه تاریخی تدقیقندن عبارت کوزوکی هر هانکی بر موضوع ظاهراً متواضع ایسه ده حقیقده اجمتی فوق الماده در . صورت عمومیده دینتبیایرک هر آوروپا دار . الفتوننده فلسفه در لریلرک اوچده بزی روحیات موضوعلرله عالمیه دیکر ثلثه ده فلسفه تاریخنه تخصیص اولونمیشدر . عمومی فلسفه (بژده مابعدالطبیعات) ، اخلاق ، منطقی ، تربیه ، اجناعات هیمی برآراده روحیات و فلسفه تاریخک اشغال ایتدکلری درس ساعتینک آنجقی یارینی ملوتایایلر . بولک سبی فلسفه یی اوکر مالک و مستقل دوشونجه یی فیلسوف اولایمک ایچون یکانه یولک فلسفه تاریخی تدقیق ایتکدن عبارت اولمایدلر . بر فرانسر فیلسوفک پک دونرو بر سوزنی خاطر لایرم : « کندی حسابنه فلسفی فکرلر اورتایه قویایلمک ایچون اولا دیکر فیلسوفلرک دوشونمکلر کی اولرک دوشونمکلری کی دوشونمکه چالیشیق لازمدر . « حتی بوزو ، تسه لدر ، ده بیومی کی نامدار متفکرلرکده بالخاصه فلسفه تدقیقاریله کتدیلر کی ملانیتدیرمش ارلدلری معلومدر .

استانبول دارالفنوننده کی فلسفه تدریساتک اکسپکرتدن بری ده تاریخ فلسفه یی لاتی وجهه اهمیت ویرله جک طرژده بوغرمارلک تنظیم ایدلیمش اولمیشدمدر . بویوک یرفاسه طلبه سی فلسفه تاریخی درسته هیچ آتاق باصانن دارالفنوندن فلسفه دیلومامی آلایلایور . بو بر سفادلدر . برآن اول اصلاحی نئی ایله دیکم بو حاله قارشی تسلی بخش اولان جهت تاریخ فلسفه مدرسنک شخصی همت و فوایلیدر . دارالفنون عیلمه یایلمی اولایانلرک بونی حقیله تقدیر ایتدکلر کی بیلدیکم

[۱] مستخاله علمک یاری بولنده .

سَرَقی

آفت کبی ساردیچه بوتون یادیکی غمبار،
 پایازه له سین روحی شن «دیل» ده کی چامبار...
 مهتاب ایله اولسون بزه کوندرده سلاسل
 پایازه له سین روحی شن «دیل» ده کی چامبار...
 آفتاملری، مجرائی، اسن روزکاره صورده!
 بز آه ایدلم، سن شاقی بیلل کی اورده.
 حیران اوقوتان بسته یی باشلار کن آتورده
 پایازه له سین روحی شن «دیل» ده کی چامبار...
 علی هاری

ازمیر ۹ خزان ۱۰۰۱

مشکلاتدن قورقاز. لسان برآ لند و اولده مطبع برآ لند. یانکز
 اوکا حاکم اولایله جک قدرت فکریه نادور تخیل ایدر. امین بکی
 دوت یوز صفحه لک اثری هیچ برمشکات چکمه دن اوقوبوز. اوتده
 یریده تصویب ایتمه دیم بعض اصطلاحلار وار. مثلا امین بک *liberté*
 اختیار کلمه سنی بخت بدلولوه نائل ایتک ایسته یور. بجه لزومیز
 و تکیلی. اساساً کندیسی ده کباب هر طرفده امله صادق قائلش.
 دیگر بریده *grace* ماله سنی افاده ایچون غفران دیش، احتمال
 هدایت دیمک ده مناسب اولوردی. فقط فلسفه لانی و ادبیاتی بئزک
 بر بنادر. اونک یانکز باشنه بر مدرس طرفندن قورولسینه امکان
 یوقدر. محمد امین بیک کندی خصمه بک مهم خدمتار ایفا ایلمش
 اوله یی تصدیق ایلمک یتر. کیری قالای ایچون ده زمانک تصفیسته
 انتظار لازمدر.

ایشته «فانت و فلسفه سی» کی جدی و مسلک دوت بر محبت
 حصولی اولان اثرلک سامنیزده چوغالامی سایسته درکه بزه فلسفه
 تشریف بوکسه بیلیر، احتمال بر قاچ بعل طرفنده تورکلر ده فلسفی
 تفکرات علانده آز چوق برموقلری اولایبار. اوکا انتظاراً و محبتک
 مساعدت لکنه رغماً آلدن کلن غیرتی وحی ده فضله سنی صرف ایدمک
 دورغون ذهنلری حرکت کسیرمکه چالیشلاری ویزی حیات و کاشات
 اطرافده طولاشان اسرار بولوطارینه علاقه دار قلمنه موقی اولالاری
 تقدیر ایله قوشیلامالی ز.

محمد عزت

نورکاک استقامتی محافظه ایدم یلمن امین هزارده ده
 هاکم ایلسی لازمدر. بوره انجی «نورک طیاره معنیتی»
 بارومر مکندر.

«نرال ادیب» عنوانی ترقه من مندرجاک چوقنی حسیله
 بونسخه به درج ایدله. مشدر: عرض اعتبار اونور.

اوکرتمکدر. فقط بونی یاقی ایچون اثرلک فلان کلمه سته ویا جمله سته
 طایفه قلدن زیاده هیئت عمومی سی اعتبارله قیمتی اولچک ده ایی دیکدر؟
 ایشته بن بو یولی تعقیب ایدیورم و بلا تردد دیورمک شیمدنی به قدر
 تورکجه ده «فانت و فلسفه سی» عیارنده بر تاریخ فلسفه تدقی نشر
 ایدله مشدر. بو کتابک طبی حقیقه مسعود بروقه اولشدر. برکزه
 موضوعی اعتبارله: فانتک فلسفه سی هر هانکی بر فلسفه تاریخی موضوعنه
 اهمیت اعتبارله قیاس اولوناماز. اونک حالا بو کون جانلی اوله یی
 کورویور. فانتک کولکسی بوتون اون طقوزنجی عصرده حس
 اولونوبوردی بکرمب عصر باشلانجه بنده بیه دورقه بک اخلاق
 فلسفه سنده، زعمه لک اضافیه سنده، مارپورخ مکتبده، «کرمی
 سوسالیزمده» فانتک نفوذی جالدر. محمد امین بک بوجهی «نه ایچون
 فانی ترجیح ایدم» عنوانی آلتشده کی مقدمه سیله بزه آکلاتور.
 فانتک فلسفه تاریخنده اسمی یکن بر شخص اونی اعتبارله ذک، بلکه
 او آن تاریخی تمام آشان بشری قیمتی بزه مکمل ایضاح ایدیور.
 هم علمی هم ایمانی صاعلام تامل اوزرینه استاد ایدرمکه چالیشان
 بو بو یوک متفکرک تأسیس ایلهدی مسک فلسفینک *criticisme*
 (نه ایچون افتاد؟) اجمعی ایلک صفحه لره بزه کوستریور.

کتابک محوی بلانی ده شایان تقدیردر. محمد امین بک روینه لک
 بک معقول اولان بر تصانیفی بنه من اوله یندن بزی خرد ایدیور.
 برنجی قسده فانتک زمانی و حیاتی، ایکنجی قسده فانتک ایلک اثری
 آکلاتیلهدر. فانتک بلخصه بو دور حیاته عالم اولان آکاتورن
 چوغنک علوم ریاضیه و طبیعییه ناس ایلهدی نظر دقته آلتیرسه
 بولری بزه لایقیه ایضاح ایلهمک ایچون محمد امین بیک صرف ایلهدی
 غیرت بر قانده قیمت کسب ایدر. تاریخ فلسفه تدقیقک لک کوچ
 جهتلندن بری ده تاریخ علومه دایما واقف اونی لزومیدر «فانت
 و فلسفه سی» مؤالی آلمان فیلسوفک موضوع بحث ایلهدی علمی مشهلری
 هیچ بر نقله یی قاراکلده برافقیزین بزه آکاتنه موقی اولوبور
 و بو صورته بر فلسفه مورخنده آریالان اطرافکی معلومانه حقیله صاحب
 بولندنی کوستریور.

کتابک لک اوزون بلوجی اولان اوچنجی قس قانتک نظری
 فلسفه سی بزه آکلاتیر (صفحه ۵۵-۱۸۰). بشنی قسده
 (۱۹۸-۲۴۰) اخلاق فلسفه سندن آلتنجی قسده (۲۴۰-۲۶۰)
 حقوق فلسفه سندن؛ پدنجی قسده فضیلتدن (۲۶۰-۲۷۳)؛
 سکرنجی قسده فانتک تربیه حقدکی فکرلرین (۲۷۳-۳۰۱)
 بحث اولوقددر. دودنجی قس ایدم طبیعت فلسفه سته عائددر.
 نهایت طقوزنجی قس فانتک فلسفه تاریخی، اتنجی قس غایت و حسن
 حقدکی فکرلری، اون برنجی قس دین فلسفه سی خلاصه ایدمکدر.
 بوراده موضوع بحث اولان مشهلردن هیچ بری یوقدر بو کون
 اهمیت غایب ایچون اولسون. بوند دولایدرکه هم بوسقله رخنده
 معلومات ایدیک همده قاتی طایقی ایسته یلر ایچون بو کتاب کفیتملی
 رهبردر.

نهایت لسان اعتبارله ده مؤلفک موقیتی قید ایتک لازمدر.
 تورکجه لک فلسفه یه الیریشی اولاندنی ادعا ایدلری مکتذب ایچون
 بو کتابی کوستریلدر. موضوعنه صاحب اولان بر متفکر لسان